

The analysis of urban services and population distribution with emphasis on the spatial justice and urban equipment (Case study: Ilam city)

Mohammadi Kazemabadi, L.^{a,1}, Khanizadeh, M.A.^b, Babayee Chelehbari, M.^c

^a MSc in Geography and Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

^b Master of Urban Planning, Moderator of Apadana Institute of Higher Education, Shiraz, Iran.

^c Master of Geography and Urban Planning, Payame Noor University

ABSTRACT

Objective: The square distribution of services and sources among the different areas of city and the citizens' equal access to these services is the synonym of social justice, due to the fact that the unfair access to the sources would cause the social crisis and complex spatial problems, and also the justly appropriate distribution would lead to the balanced development of urban areas. The purpose of this study is to evaluate the coordination level of population and urban services in different areas of Ilam city and to present the optimal solutions in order to reach to a balanced services distribution at the city level for all citizens to use the urban services.

Methods: The present study is based on the analytic-descriptive methodology with the practical purpose. Spss and factor and cluster analysis have been used to survey the urban services distribution in Ilam.

Results: The results of the study indicate that among the three indicators of urban services and among the neighborhoods of Ilam, the physical index circumstances are in a better position than other indicators. The economical index is in a mild optimal position. On the other hand, based on the two comparative analysis methods (factor, cluster), it is concluded that the central area is in the best position, and the area of Shadabad is in a mild position, while other areas like Janbazan, Chalimar, Norouzabad, Azadegan, Razmandegan, and Banbarz are in an inappropriate situation.

Conclusion: The situation arose due to problems such as: lack of continuous management (during the 21 years 13 mayor has changed); weakness in the formulation and implementation of laws; maladministration and inconsistency between the urban management systems and the lack of integrated vision; the volatility of municipality revenues; overcoming the look Tribal citizenship look; undesirable dispersion of congestion; per capita consumption of recreational amenities.

Keywords: Distribution of Services, Inequality, Factor and Cluster Analysis, Ilam City.

Received: November 08, 2018 Reviewed: March 07, 2019 Accepted: April 10, 2019 Published Online: September 22, 2019

Citation: Mohammadi Kazemabadi, L., Khanizadeh, M.A., Babayee Chelehbari, M (2019). *The analysis of urban services and population distribution with emphasis on the spatial justice and urban equipment (Case study: Ilam city)*. Journal of Urban Social Geography, 6(1), 175-191. (In Persian)

DOI: [10.22103/JUSG.2019.1985](https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1985)

¹ Corresponding author at: University of Tehran, Tehran, Iran, P.C: 1417614418 Email: l_mohammadi_k@ut.ac.ir (Mohammadi Kazem Abadi, L)

تحلیلی بر پراکنش خدمات و جمعیت شهری با تأکید بر عدالت فضایی و بر خورداری شهری (مطالعه موردی: شهر ایلام)

لیلا محمدی کاظم آبادی^a، محمدعلی خانی زاده^b، محسن بابایی چله بری^c

^a کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

^b مدرس گروه شهرسازی، مؤسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران.

^c کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری گرایش آمایش شهری، دانشگاه پیام نور.

چکیده

تبین موضوع: توزیع فضایی عادلانه خدمات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آنها، یکی از فاکتورهای مهم جهت دستیابی به عدالت اجتماعی می باشد، زیرا عدم بر خورداری عادلانه منجر به ایجاد بحران های اجتماعی و مشکلات پیچیده فضایی و توزیع عادلانه نیز زمینه ساز توسعه متوازن مناطق شهری خواهد شد. هدف از این پژوهش، ارزیابی میزان هماهنگی در پراکنش جمعیت و توزیع خدمات در نواحی شهر ایلام و ارائه راهکارهای بهینه برای نیل به توزیع متعادل خدمات در سطح شهر، به منظور بهره مندی همه شهروندان از خدمات شهری مناسب است.

روش: پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیل می باشد. با استفاده از نرم افزار SPSS و بهره جستن از دو روش تحلیل عاملی و خوشه ای، به بررسی چگونگی توزیع خدمات شهری در سطح شهر ایلام پرداخته است.

یافته ها: نتایج پژوهش بیانگر آن است که در بین سه شاخص خدمات شهری بین محلات شهر ایلام، شرایط شاخص کالبدی نسبت به دیگر شاخص ها در موقعیت بهتری قرار داشته و پس از آن شاخص اقتصادی و در نهایت شاخص اجتماعی در وضعیت مطلوب قرار گرفته است. از طرفی بر اساس نتایج مقایسه ای از دو روش تحلیل (عاملی و خوشه ای) مشخص می گردد که ناحیه مرکزی در بهترین شرایط، ناحیه شادآباد در شرایط تا حدودی مناسب و نواحی جانبازان، چالیمار، نوروزآباد، آزادگان، رزمندگان و بانبرز در شرایط نامناسب قرار دارند.

نتایج: وضعیت بوجود آمده ماحصل مشکلاتی چون: عدم مدیریت مداوم (طی ۲۱ سال ۱۳ شهردار تغییر کرده است)؛ ضعف در تدوین و اجرای قوانین؛ سوء مدیریت و ناهماهنگی میان دستگاه های مرتبط با مدیریت شهری و نداشتن نگاه یکپارچه؛ ناپایدار بودن درآمدهای شهرداری؛ غلبه نگاه قبیلله ای بر نگاه شهروندی؛ پراکنش نامطلوب تراکم؛ کمبود سرانه کاربری های تفریحی و ... می باشد.

کلیدواژه ها: توزیع خدمات، نابرابری، تحلیل عاملی و خوشه ای، شهر ایلام.

انتشار آنلاین: ۱۳۹۷/۱۲/۲۹

پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۰۶

بازنگری: ۱۳۹۷/۱۲/۱۶

دریافت: ۱۳۹۷/۰۸/۱۷

استناد: محمدی کاظم آبادی، لیلا؛ خانی زاده، محمدعلی؛ بابایی چله بری، محسن (۱۳۹۸). *تحلیلی بر پراکنش خدمات و جمعیت شهری با تأکید بر عدالت فضایی و بر خورداری شهری (مطالعه موردی: شهر ایلام)*. دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، ۶(۱)، ۱۹۱-۱۷۵.

DOI: [10.22103/JUSG.2019.1985](https://doi.org/10.22103/JUSG.2019.1985)

مقدمه

توسعه و ابعاد آن در چند دهه ی اخیر در مطالعات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی کاربرد داشته و در فرهنگ کشورها به عنوان یک عامل تفکیک کننده جوامع از یکدیگر و از همه ی جوانب مطرح می شود. در این میان اهداف کلی برنامه ریزی شهری و یا توسعه اقتصادی در شهر، برقراری عدالت اجتماعی و توزیع رفاه و ثروت در بین افراد جامعه است. برای دستیابی به اهداف یادشده در هر جامعه ای به تهیه و تدوین و در نهایت اجرای برنامه های مختلف نیاز است، از این رو برنامه ریزان از طریق تهیه برنامه های محرومیت زدایی سعی در کاهش شکاف ها و نابرابری دارند (قراخانلو و موسوی، ۱۳۹۵: ۱۱).

در جهان امروز رشد شتابان و از هم گسیخته شهری، نابرابری ها را در زندگی شهرنشینان افزایش داده و دسترسی آنان به زیر ساخت ها و خدمات شهری را با مشکل مواجه کرده است. عدالت فضایی به عنوان رویکرد اصلی و دیدگاه های برابری در تحلیل توزیع خدمات شهری، ضرورتی اجتناب ناپذیر در مطالعات شهری هستند. به ویژه شهرهای امروز در کشورهای در حال توسعه با توجه به رشد جمعیت شهرنشینی مستمر، بیش از هر دوره دیگر نیازمند توجه به برقراری عدالت فضایی در برخورداری مطلوب از خدمات مختلف شهری می باشد (اجزاء شکوهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱). کارایی شهرها در قرن ۲۱ مورد توجه جامعه جهانی است؛ زیرا مناطق شهری مهمترین ساز و کارهای فقر زدایی و کاهش فقر محسوب می شوند (ضرابی و صابری، ۱۳۸۹، ۲). توسعه نامناسب شهر و رشد سریع کلان شهرها، بدون توازن، تمهیدات و زیرساخت های لازم، پیامدهای منفی عدیده ای را بر روی شهروندان ساکن در شهرها به همراه داشته است (محمّدی و همکاران، ۱۳۸۶: ۷۹).

عدالت فضایی و عدالت جغرافیایی به معنی توزیع عادلانه خدمات و امکانات شهری برای رسیدن به جامعه ای متوازن، و یکی از رهیافت های عدالت اجتماعی است (موحد و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۹). شهرنشین شدن جمعیت، افزایش جمعیت شهرها و به تبع آن توسعه شهرهای کوچک و بزرگ، ویژگی عصر حاضر است و توسعه پایدار این شهرها در گرو داشتن برنامه ریزی و مدیریت شهری کارآمد می باشد. از نظر پیترهال برنامه ریزی به عنوان یک فعالیت عمومی عبارتست از ایجاد سلسله ای منظم از اقداماتی که منجر به حصول هدف یا اهداف خاص می شود (Hall, 1992: 6). در این ارتباط هدف کلی برنامه ریزی شهری تأمین رفاه مردم است از طریق ایجاد محیطی بهتر، سالمتر، آسان تر، مؤثرتر و دلپذیرتر رضویان و بیرامزاده، ۱۳۸۷: ۱۱۹). برنامه ریزی استراتژیک شهری نیز در پاسخ به سرعت تحولات عظیم جوامع نظیر ورود به اقتصاد بازار و خصوصی سازی، افزایش حساسیت های زیست محیطی، توجه بیشتر به توسعه پایدار، تمرکززدایی و تعدیل ساختاری در بخش عمومی به وجود آمد (Robin, et al, 2010: 431) و فرآیندی است که اجازه می دهد اجزای بخش های ایتکاری ذی نفعان خصوصی و عمومی برای توسعه یک شهر با یکدیگر هماهنگ شوند (Steinberg, 2005: 69). بدون شک یکی از مهم ترین اهداف هر سازمانی رسیدن به حداکثر کارایی، اثر بخشی و بهره وری است و این امر محقق نخواهد شد مگر آنکه با بهره مندی از سیستم ها و ابزار ارزیابی و نظارت که جزء لاینفک مدیریت امروزی است، بتوان به این مهم دست یافت. امروزه مدیریت یک سازمان بدون اندازه گیری عملکرد همانند هدایت یک کشتی بدون ابزار ناوبری است. جایگاه عمران شهری متناسب با آرمان چشم انداز بیست ساله را باید در بهره مند ساختن جامعه شهری از زیربناهای زیر ساخت های مورد نیاز به همراه بهبود خدمات رسانی به مردم و اصلاح ساختار و بهبود مدیریت شهری تصویر کرد. یکی از اهداف توسعه پایدار، عدالت اجتماعی است و توزیع متناسب خدمات شهری با توجه به جمعیت مورد نظر، یکی از راه های رسیدن به آن می باشد. بنابراین نخستین گام برای حل مشکلات ناشی از این عدم تعادل، شناخت دقیق و همه جانبه امکانات و توانایی های وضع موجود مناطق بویژه از نظر سطح توسعه و برخورداری است (مینایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱). در واقع برخورداری از خدمات شهری، ساختار کالبدی، فضایی و اجتماعی محلات را شکل می دهد که نابرابری در توزیع آنها جدایی گزینی اکولوژیکی و قطبی شدن را در پی دارد که در این راستا بحث توزیع خدمات و استفاده از فضا و به عبارت کلی عدالت فضایی در برنامه ریزی شهری مطرح می شود (نظم فر و فضلی، ۱۳۹۳: ۲).

از طرفی گسترش شهر نشینی و به دنبال آن مشکلات خاص زندگی شهری هرچه بیشتر توجه به رویکردها و راهبردهای مناسب برای بهینه سازی و بالا بردن زندگی شهروندان را ضروری ساخته است. سیر تحولی جوامع، ایفای وظایف و تعقیب اهداف خاصی را برای

مدیریت شهری بخصوص شهرهای بزرگ و کلان شهرها الزامی نموده و یا حداقل مورد توجه و تاکید قرار داده است و نقش شهرداری‌ها در این زمینه نسبت به دیگران واضح تر می باشد.

عدالت اجتماعی یکی از ابعاد وابسته آن عدالت فضایی یکی از این رویکردهای نوین در زمینه اصلاح و تکامل مفهوم توسعه است که در پرتو نفوذ این مفهوم رویکردی جدید در عرصه برنامه ریزی شهری شکل گرفته است که معتقد است برنامه ریزی شهری علاوه بر توجه به اهداف کالبدی و کارکردی بایستی به نیازهای کیفی و روانی مردم در محیط زندگی شهری مانند هویت اجتماعی امنیت و رفاه اجتماعی اشتغال پایدار آسایش روانی احساس زیبایی همبستگی و تعلق اجتماعی و غیره نیز پاسخ گوید. علیرغم توجه به موضوع عدالت فضایی در توزیع خدمات شهری در کشورهای توسعه یافته متأسفانه مطالعات معدودی در این زمینه در کشور صورت گرفته و اغلب مطالعات صورت گرفته نیز بیشتر جنبه اقتصادی داشته اند در حالی که بی عدالتی را نمی توان فقط محدود به سنجش نابرابری های اقتصادی دانست چرا که فضا یک بعد اساسی و بنیادی در جامعه انسانی است و عدالت اجتماعی در فضا جاری شده و هم عدالت و هم بی عدالتی در فضا نمایان می شود از این رو تجزیه و تحلیل بر هم کنش بین فضا و اجتماع در فهم بی عدالتی های اجتماعی و نحوه تنظیم سیاست های برنامه ریزی برای کاهش یا حل آنها ضروری است. توزیع نامناسب و نابرابر خدمات در شهرها به علت جاماندن توسعه شهر از رشد آن در حال حاضر یکی از چالش های مدیریت شهری در پاسخگویی به نیازهای شهروندان است با بررسی میزان نابرابری ها در توزیع خدمات و شناسایی الگو فضایی بی عدالتی در سطح شهر می توان پی برد که کدام یک از خدمات در وضعیت نامناسب تری هستند و بی عدالتی بیشتر در کدام بخش و محله شهری تمرکز یافته است تا از این طریق مدیریت شهری با عمل آگاهانه در توزیع فضایی خدمات عمومی و منافع اجتماعی نابرابری های فضایی را کاهش داده و کیفیت زندگی را ارتقاء و توسعه پایدار شهری را تضمین نماید (زیویار و الماسی مفیدی، ۱۳۹۴: ۶).

شهر ایلام به عنوان یکی از شهرهای روبه رشد و مهاجرپذیر از مناطق مختلف حوزه نفوذ خود، نیازمند داشتن یک توزیع متناسب فضایی به لحاظ خدمات مختلف می باشد که این امر در صورتی حاصل می گردد که یک دید کلی و همه جانبه از وضعیت توزیع خدمات در شهر وجود داشته باشد و موارد به صورت همه جانبه ارزیابی شده باشد. بنابراین پژوهش حاضر با این دید به بررسی توزیع خدمات شهری و تحلیل نابرابری های مختلف آن برای برنامه ریزی متناسب آن پرداخته است.

یکی از مهمترین پیامدهای تحولات صنعتی در قرن بیست و یکم، رشد سریع جمعیت به ویژه جمعیت شهری در کشورهای جهان به خصوص کشورهای در حال توسعه بوده که در سالهای اخیر، همگام با رشد سریع جمعیت، شهرها نیز به صورت پراکنده رشد کرده اند که این نوع رشد شهری پیامدهایی نظیر، افزایش هزینه های زندگی، عدم دسترسی مطلوب به خدمات شهری، افزایش هزینه های تاسیسات و تجهیزات، از هم پاشیدگی انسجام شهری، گسترش نابرابری ها و ... را به دنبال داشته است (Florida, 2004: 25).

با توجه به اینکه این نابرابری ها در استاندارد زیست محیطی در بین ساکنین یک شهر پدیده ی جدیدی در هیچ یک از شهرهای جهان نیست، اما در کشورهای کمتر توسعه یافته به دلیل تفاوت های اجتماعی و اقتصادی، تفاوت فضایی شهرها بیشتر است (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۷۸: ۱۷). بنابراین نابرابری های فضایی تنها هنگامی موجه می باشد که بهبود حیات همگانی را در پی داشته باشد (اطهاری، ۱۳۸۱: ۶). یکی از پارامترهای تعیین کننده در بهبود حیات همگانی شهروندان که در نهایت منجر به رضایت شهروندان از شیوه زندگی خود می شود، عدالت اجتماعی است که مترادف با توزیع فضایی عادلانه امکانات و منابع بین مناطق مختلف شهری و دستیابی برابر شهروندان به آنها است (شریفی، ۱۳۸۵: ۶). در این رابطه، دیوید هاروی، عدالت اجتماعی و فضایی در شهرها را تخصیص عادلانه منابع و امکانات شهری می داند که بتواند به گونه ای هدایت شود که افراد با حداقل شکاف و اعتراض نسبت به حقوق خود مواجه باشند و نیازهای جمعیتی آن در ابعاد مختلف برآورده گردد (هاروی، ۱۳۷۹: ۹۴).

پس هدف از عدالت اجتماعی، توزیع عادلانه امکانات و ثروت میان افرادی است که طبق تعریف دارای حقوق برابرند (غنی نژاد، ۱۳۸۰: ۲۸). به عبارت دیگر، توزیع عادلانه نیازهای اساسی، امکانات، تسهیلات و خدمات شهری در میان محلات و مناطق مختلف شهر، به طوری که هیچ محله یا منطقه ای نسبت به منطقه دیگر از نظر برخورداری، برتری فضایی نداشته باشد و اصل دسترسی

برابر رعایت شده باشد؛ به علاوه از لحاظ سرانه برخورداری با توجه به میزان جمعیت در هر منطقه از شهر، اختلاق زیادی وجود نداشته باشد (رستمی و شاعلی، ۱۳۸۸: ۳۱).

با توجه به مباحث طرح شده و شرایط بومی ایلام معیارها و شاخص های تحقیق به شرح زیر می باشد:

جدول ۱- معیارها و شاخص های مورد استناد در پژوهش

هدف	معیار	شاخص
تحلیل برپراکنش خدمات و جمعیت شهری با نیکد بر عدالت فضایی و برخورداری شهری	اجتماعی- فرهنگی	بعدخانوار، بارتکفل، درصد باسواد کل، دبستان، راهنمایی، دبیرستان، هنرستان و فنی حرفه‌ای، کافی‌نت، گیم‌نت (به ازای هر ده هزار نفر)، سرانه کتاب، سرانه ورزشگاه‌های عمومی و سرانه باشگاه‌های خصوصی.
	اقتصادی- معیشتی	نرخ بیکاری، میزان فعالیت عمومی، نرخ اشتغال، درصد خانوار دارای موتورسیکلت، درصد خانوار دارای خودرو، درصد خانوارهای دارای رایانه و تراکم جمعیتی.
	کالبدی- زیستی	سرانه فضای سبز، مراکز انتظامی، مراکز مذهبی، ایستگاه‌های آتشنشانی، ایستگاه‌های پمپ بنزین (به ازای هر ده هزار نفر)، بیمارستان، داروخانه، آزمایشگاه، مراکز بهداشتی و درمانی، درمانگاه و پزشک شهری (به ازای هر ده هزار نفر). درصد خانوارهای برخورداری از آب آشامیدنی، درصد خانوارهای برخورداری از برق، درصد خانوارهای برخورداری از گاز لوله کشی، درصد خانوارهای برخورداری از تلفن ثابت، درصد خانوارهای برخورداری از سرویس بهداشتی، درصد خانوارهای برخورداری از حمام، درصد خانوارهای برخورداری از آشپزخانه، درصد خانوارهای برخورداری از حرارت مرکزی و درصد خانوارهای برخورداری از حرارت و پروت مرکزی.

(ماخذ: زندگی آبادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶؛ یغفوری و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۸؛ علیپور و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۴؛ اسماعیل زاده و افضل‌ی گروه، ۱۳۹۴: ۳۳؛ نیک پور و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۰؛ ستاوند و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۷۹).

داده‌ها و روش شناسی

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی تحلیل می‌باشد. با استفاده از نرم افزار SPSS و بهره جستن از دو روش تحلیل عاملی و خوشه‌ای، به بررسی چگونگی توزیع خدمات شهری در سطح شهر ایلام پرداخته است.

با توجه به جمعیت ۱۹۴۰۳۰ نفری شهر ایلام و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۲ پرسشنامه تهیه، توزیع (با استفاده از روش تصادفی ساده) و جمع‌آوری گردید. برای حصول اطمینان در مورد روایی پرسشنامه تحقیق، از نظرات اساتید راهنما استفاده شد و اصلاحات لازم اعمال گردید. پرسشنامه دربردارنده ۲۱ سوال در سه بخش (اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی- معیشتی و کالبدی- زیستی) می باشد که پایایی پرسشنامه تهیه شده بر اساس آزمون آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷ می باشد.

قلمرو پژوهش

شهر ایلام از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۶ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۳۸ دقیقه عرض شمالی و از نظر موقعیت محلی در جنوب غربی ایران قرار دارد. ارتفاع آن از سطح دریا نیز ۱۳۶۳ متر است. این شهر در دره‌های کوهستانی به مساحت تقریبی ۲۵ کیلومتر مربع در سلسله جبال زاگرس واقع شده است (اکبری و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۲). شهر ایلام، مرکز استان ایلام است که در حصار از کوهها و ارتفاعات جنگلی استقرار یافته و آب و هوای معتدل کوهستانی دارد. بر اساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵، شهر ایلام، ۱۹۴ هزار و ۳۰ نفر جمعیت و ۵۳ هزار و ۵۸۱ خانوار دارد (سالنامه آماری استان ایلام، ۱۳۹۵).

یافته‌ها

تعیین شاخص‌های موثر خدماتی در بین ۱۴ ناحیه شهر ایلام

همانطور که قبلاً بیان شد، پرسشنامه مورد بررسی در بردارنده ۲۱ سوال در سه بخش متفاوت می باشد که در سطح ۱۴ ناحیه شهر ایلام (هرکدام ۲۰ پرسشنامه) توزیع گردیده است. در این قسمت جهت تعیین فاکتورهای موثر خدماتی در ایلام، از شاخص تحلیل عاملی استفاده گردیده است که برای طبقه بندی مناطق نیز از مدل خوشه‌ای بهره گرفته شده است. در واقع ماتریسی تشکیل گردیده است که در قسمت ستونی آن ۱۴ ناحیه و در قسمت افقی آن ۲۱ پرسش جای گرفته است. قابل ذکر است جهت تسهیل کار از آوردن خود پرسشها صرف نظر شده و تنها به اعداد نماینده آنها (۷ تا ۷) متعلق به معیار اجتماعی- فرهنگی، ۸ تا ۱۴ متعلق به معیار اقتصادی- معیشتی و ۲۱ تا ۲۱ متعلق به معیار کالبدی- زیستی، اکتفا شده است.

جدول ۲- ماتریس پرسش‌ها و نواحی شهر ایلام در معیار اجتماعی- فرهنگی

نواحی / پرسش	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	امتیاز کلی
آزادگان	۳.۱۴	۲.۴۲	۲.۲۱	۲.۶۶	۳.۷	۳.۲۲	۳.۰۹	۲۰.۴
شادآباد	۳.۱۳	۲.۱۴	۲.۱۶	۲.۲۵	۳.۲	۳.۳۱	۳	۱۹.۲
پشت صدا و سیما	۲.۹۳	۲.۹	۲.۹۶	۲.۰۵	۳	۳.۱۱	۲.۸	۱۹.۸
بانبرز	۳.۲۴	۲.۵۲	۲.۳۱	۲.۷۶	۳.۸	۳.۳۲	۳.۱۹	۲۱.۱
تپه شاهد	۳.۳۶	۲.۶۴	۲.۴۳	۲.۸۸	۳.۹۲	۳.۴۴	۳.۳۱	۲۲
رزمندگان	۳.۱۲	۲.۴	۲.۱۹	۲.۶۴	۳.۶۸	۳.۲	۳.۰۷	۲۰.۳
چالیمار	۳.۲۳	۲.۵۱	۲.۳	۲.۷۵	۳.۷۹	۳.۳۱	۳.۱۹	۲۱.۱
سبزی آباد	۳.۲۶	۲.۵۴	۲.۳۳	۲.۷۸	۳.۸۲	۳.۳۴	۳.۲۱	۲۱.۳
نوروزآباد	۳.۰۷	۲.۳۵	۲.۱۴	۲.۵۹	۳.۶۳	۳.۱۵	۳.۰۲	۲۰
پیچ آشوری	۲.۸۵	۲.۰۸	۲.۸۸	۲.۹۷	۲.۹۲	۳.۰۳	۲.۷۲	۱۹.۵
جانبازان	۳.۲۳	۲.۵۱	۲.۳	۲.۷۵	۳.۷۹	۳.۳۱	۳.۱۸	۲۱.۱
استانداری	۳.۳۶	۲.۶۴	۲.۴۳	۲.۸۸	۳.۹۲	۳.۴۴	۳.۳۲	۲۲
هانیوان	۳.۲۸	۲.۵۶	۲.۳۵	۲.۸	۳.۸۴	۳.۳۶	۳.۲۳	۲۱.۴
مرکزی	۳.۴۴	۲.۷۲	۲.۵۱	۲.۹۶	۴	۳.۵۲	۳.۳۹	۲۲.۵

(ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵).

جدول ۳- ماتریس پرسش‌ها و نواحی شهر ایلام در معیار اقتصادی- معیشتی

نواحی / پرسش	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	امتیاز کلی
آزادگان	۴.۲۲	۳.۳۱	۲.۶	۲.۱۲	۳.۳	۳.۴	۲.۳۱	۲۱.۳
شادآباد	۴	۳.۳۵	۲.۷۵	۲.۶	۳.۰۸	۳.۰۱	۲.۲۵	۲۱
پشت صدا و سیما	۳.۸	۳.۱۵	۲.۵۵	۲.۴	۲.۸۸	۲.۸۱	۲.۰۵	۱۹.۶
بانبرز	۴.۳۲	۳.۴۱	۲.۷	۲.۲۲	۳.۴	۳.۵	۲.۴۱	۲۲
تپه شاهد	۴.۴۴	۳.۵۳	۲.۸۲	۲.۳۴	۳.۵۲	۳.۶۲	۲.۵۳	۲۲.۸
رزمندگان	۴.۲	۳.۲۹	۲.۵۸	۲.۱	۳.۲۸	۳.۳۸	۲.۲۹	۲۱.۱
چالیمار	۴.۳۱	۳.۴	۲.۶۹	۲.۲۱	۳.۳۹	۳.۴۹	۲.۴	۲۱.۹
سبزی آباد	۴.۳۴	۳.۴۳	۲.۷۲	۲.۲۴	۳.۴۲	۳.۵۲	۲.۴۳	۲۲.۱
نوروزآباد	۴.۱۵	۳.۲۴	۲.۵۳	۲.۰۵	۳.۲۳	۳.۳۳	۲.۲۴	۲۰.۸

پیچ آشوری	۳.۷۲	۳.۰۷	۲.۴۷	۲.۳۲	۲.۸	۲.۷۳	۲.۰۷	۱۹.۲
جانبازان	۴.۳۱	۳.۴	۲.۶۹	۲.۲۱	۳.۳۹	۳.۴۹	۲.۴	۲۱.۹
استانداری	۴.۴۴	۳.۵۳	۲.۸۲	۲.۳۴	۳.۵۲	۳.۶۲	۲.۵۳	۲۲.۸
هانیوان	۴.۳۶	۳.۴۵	۲.۷۴	۲.۲۶	۳.۴۴	۳.۵۴	۲.۴۵	۲۲.۲
مرکزی	۴.۵۲	۳.۶۱	۲.۹	۲.۴۲	۳.۶	۳.۷	۲.۶۱	۲۳.۴

(ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵).

جدول ۴- ماتریس پرسش‌ها و نواحی شهر ایلام در معیار کالبدی-زیستی

نواحی پرسش	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	امتیاز کلی
آزادگان	۴.۳۲	۴.۶	۳.۶۵	۳.۵۲	۲.۱۱	۲.۳۲	۳.۱۲	۲۳.۶
شادآباد	۴.۹	۴.۴	۳.۱۲	۳.۷۲	۲.۸۴	۲.۴	۳.۱۲	۲۴.۵
پشت صدا و سیما	۴.۷	۴.۲	۲.۹۲	۳.۵۲	۲.۶۴	۲.۲	۲.۹۲	۲۳.۱
بانبرز	۴.۴۲	۴.۷	۳.۷۵	۳.۶۲	۲.۲۱	۲.۴۲	۳.۲۲	۲۴.۳
تپه شاهد	۴.۵۴	۴.۸۲	۳.۸۷	۳.۷۴	۲.۳۳	۲.۵۴	۳.۳۴	۲۵.۲
رزمندگان	۴.۳	۴.۵۸	۳.۶۳	۳.۵	۲.۰۹	۲.۳	۳.۱	۲۳.۵
چالیمار	۴.۴۱	۴.۶۹	۳.۷۴	۳.۶۱	۲.۲	۲.۴۱	۳.۲۱	۲۴.۳
سبزی آباد	۴.۴۴	۴.۷۲	۳.۷۷	۳.۶۴	۲.۲۳	۲.۴۴	۳.۲۴	۲۴.۵
نوروزآباد	۴.۲۵	۴.۵۳	۳.۵۸	۳.۴۵	۲.۰۴	۲.۲۵	۳.۰۵	۲۳.۲
پیچ آشوری	۴.۶۲	۴.۱۲	۲.۸۴	۳.۴۴	۲.۵۶	۲.۱۲	۲.۸۴	۲۲.۵
جانبازان	۴.۴۱	۴.۶۹	۳.۷۴	۳.۶۱	۲.۲	۲.۴۱	۳.۲۱	۲۴.۳
استانداری	۴.۵۴	۴.۸۲	۳.۸۷	۳.۷۴	۲.۳۳	۲.۵۴	۳.۳۴	۲۵.۲
هانیوان	۴.۴۶	۴.۷۴	۳.۷۹	۳.۶۶	۲.۲۵	۲.۴۶	۳.۲۶	۲۴.۶
مرکزی	۴.۶۲	۴.۹	۳.۹۵	۳.۸۲	۲.۴۱	۲.۶۲	۳.۴۲	۲۵.۷

(ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵).

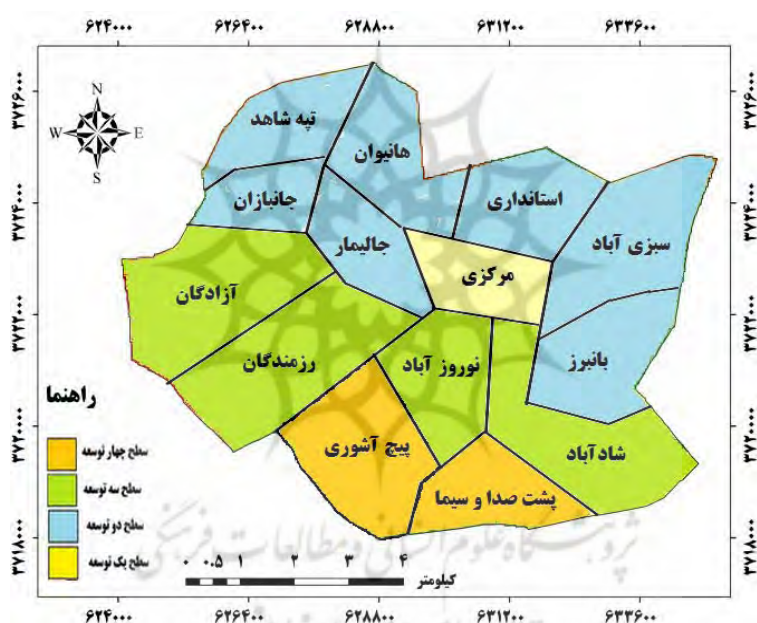
جدول ۵- رتبه و سطح بندی محلات شهر ایلام بر اساس وضعیت اجتماعی، اقتصادی و کالبدی ساکنین

محلات	شاخص نهایی اقتصادی-معیشتی		شاخص نهایی فرهنگی-اجتماعی		شاخص نهایی کالبدی-زیستی		رتبه نهایی	سطح اجتماعی-اقتصادی
	رتبه	مقدار	رتبه	مقدار	رتبه	مقدار		
آزادگان	۹	۲۰.۴	۹	۲۱.۳	۱۰	۲۳.۶	۹	۳
شادآباد	۱۴	۱۹.۲	۱۱	۲۱	۵	۲۴.۵	۱۱	۳
پشت صدا و سیما	۱۲	۱۹.۸	۱۳	۱۹.۶	۱۳	۲۳.۱	۱۳	۴
بانبرز	۸	۲۱.۱	۲۲	۲۲	۸	۲۴.۳	۶	۲
تپه شاهد	۱	۲۲.۱	۲۲.۸	۲۲.۸	۳	۲۵.۲	۳	۲
رزمندگان	۱۰	۲۰.۳	۲۱.۱	۲۱.۱	۱۱	۲۳.۵	۱۰	۳
چالیمار	۷	۲۱.۱	۲۱.۹	۲۱.۹	۹	۲۴.۳	۸	۲
سبزی آباد	۵	۲۱.۳	۲۲.۱	۲۲.۱	۶	۲۴.۵	۵	۲

۳	۱۲	۲۱.۳۳	۱۲	۲۳.۲	۱۲	۲۰.۸	۱۱	۲۰	نوروزآباد
۴	۱۴	۲۰.۴	۱۴	۲۲.۵	۱۴	۱۹.۲	۱۳	۱۹.۵	پیچ آشوری
۲	۷	۲۲.۴۳	۷	۲۴.۳	۸	۲۱.۹	۶	۲۱.۱	جانبازان
۲	۲	۲۳.۴	۲	۲۵.۳۵	۲	۲۲.۸۵	۲	۲۲	استانداری
۲	۴	۲۲.۷۳	۴	۲۴.۶	۴	۲۲.۲	۴	۲۱.۴	هانیوان
۱	۱	۲۳.۸۷	۱	۲۵.۷	۱	۲۳.۴	۳	۲۲.۵	مرکزی

(ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵).

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌گردد که ناحیه مرکزی در سطح یک توسعه و مناطق (هانیوان، استانداری، جانبازان، سبزی آباد، چالیمار، تپه شاهد، بانبرز) در سطح دو توسعه و مناطق (نوروزآباد، رزمندگان، شادآباد و آزادگان) در سطح سه توسعه و نواحی (پیچ آشوری و پشت صدا و سیما) در سطح چهار قرار دارند.

شکل ۱- رتبه و سطح بندی محلات شهر ایلام بر اساس وضعیت اجتماعی-اقتصادی ساکنین. (ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵).

تحلیل مؤلفه های مبنا

در تحلیل عاملی ابتدا داده ها را استاندارد نموده، سپس با استفاده از روش همبستگی و نوع چرخش واریمکس تحلیل مربوطه صورت گرفته است. تحلیل صورت گرفته نشان داد که ۳ عامل حدود ۹۵/۷ درصد پراش تجمعی را تبیین کرده است. الگوی تحلیل عاملی به صورت زیر است :

$$X_1 - \mu_1 = l_{11}f_1 + l_{12}f_2 + \dots + l_{1m}f_m + \varepsilon_1$$

$$X_2 - \mu_2 = l_{21}f_1 + l_{22}f_2 + \dots + l_{2m}f_m + \varepsilon_2$$

$$X_p - \mu_p = l_{p1}f_1 + l_{p2}f_2 + \dots + l_{pm}f_m + \varepsilon_p$$

بردار تصادفی قابل مشاهده X با p مؤلفه دارای میانگین μ و ماتریس کواریانس Σ است. در الگوی عاملی فرض می شود که X وابسته خطی چند متغیر تصادفی غیرقابل مشاهده F_1, F_2, \dots, F_m است که به آنها عوامل مشترک گویند و p منبع دیگر از متغیرهای $\epsilon_1, \epsilon_2, \epsilon_3, \dots, \epsilon_p$ هستند که خطا یا عوامل خاص^۱ نامیده می شوند. جدول (۶) مقادیر بار عاملی و پراش تبیین شده توسط عوامل ده گانه بدون چرخش و با چرخش نشان داده شده است.

جدول شماره ۶: مجموع پراش و بار عاملی تبیین شده توسط عامل ها

مؤلفه ها	بار عاملی	پراش	پراش تجمعی	بار عاملی با چرخش	پراش با چرخش	پراش تجمعی با چرخش
عامل اول	۱۴.۶۵۵۷۱	۶۹.۷۸۹۰۹	۶۹.۷۸۹۰۹	۱۴.۳	۶۸	۶۷.۹۶
عامل دوم	۴.۲۶۱۸۳۶	۲۰.۲۹۴۴۶	۹۰.۰۸۳۵۴	۴.۵۵	۲۲	۸۹.۶۲
عامل سوم	۱.۱۸۰۲۵۴	۵.۶۲۰۲۵۸	۹۵.۷۰۳۸	۱.۲۸	۶.۱	۹۵.۷

(ماخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۵).

جدول (۷) بار عاملی هریک از نماگرهای خدماتی در شکل گیری عوامل را نشان می دهد. طبق این جدول سه عامل یادشده با توجه به بار عاملی هر متغیر به صورت زیر نام گذاری می شوند.

- عامل اول: دسترسی آسان به خدمات اولیه یک محله همچون نانوايي، مغازه و ... جهت کاهش هزینه برای تمامی ساکنین مهیا شده است. (شرایط اقتصادی).
 - عامل دوم: رشد کالبدی-مسکونی محله از سطح متعادل برخوردار می باشد(شرایط کالبدی).
 - عامل سوم: قیمت زمین برای دستیابی تمام افراد محله جهت مسکن مناسب فراهم شده است. (شرایط اقتصادی).
- تجزیه و تحلیل عامل ها نشان می دهد که از بین ۳ عامل ۲ عامل متعلق به اصل شرایط اقتصادی- معیشتی و ۱ مورد متعلق به شرایط کالبدی- زیستی می باشد. جمع کلیه فاکتورها برای تک تک پرسش‌ها نشان دهنده وزن بالای سوال ۱۹(رشد کالبدی-مسکونی محله از سطح متعادل برخوردار می باشد)(۱/۸۵) نسبت به کلیه سوالات دیگر می باشد که متعلق به شرایط کالبدی بوده است. امتیاز بیشینه بعدی متعلق به گزینه ۲(قیمت زمین برای دستیابی تمام افراد محله جهت مسکن مناسب فراهم شده است). به میزان ۱/۰۴ می باشد.
- کمترین امتیاز در بین گزینه ها متعلق به سوال ۱۱(مسئولین شهری خدمات لازم را جهت در دسترس بودن شغل متناسب بانوان و فرهنگ سازی متضمن آن را فراهم نموده اند) به میزان ۰/۰۲- می باشد.
- بنابراین تحلیل عامل ها نیز بیانگر این مطلب می باشد که جهت نیل به اهداف خدمات متناسب شهری، شهر ایلام باید اقدامات و تدابیر گسترده تری را ارائه نمود و فرصتها را برای کم کردن ضعف ها و توقیت قوت ها بکار گرفت.

جدول ۷- بار عاملی روی عناصر خدماتی با چرخش کواریماکس

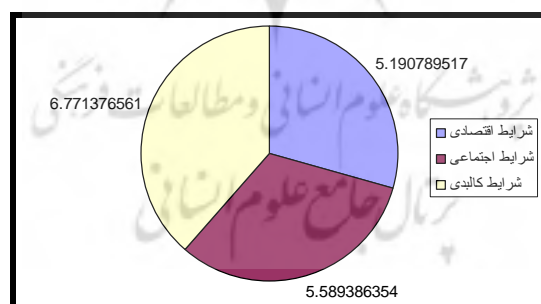
سوالات/عوامل	۱	۲	۳	نتایج کلی
۱	-۰.۴۰۶۹۲	-۰.۱۱۵۰۹	-۰.۰۱۱۱۳	۰.۵۷۴۶۳۲
۲	-۰.۲۳۳۵۴	۰.۱۷۵۸۹۶	۰.۹۶۶۰۴۹	۱.۰۴۷۰۷۲
۳	-۰.۴۶۹۰۱	۰.۴۳۱۵۴۴	۰.۵۹۸۹۷۹	۰.۲۷۶۶۹۶
۴	۰.۵۴۲۲۷۴	-۰.۲۶۲۴۱	-۰.۱۵۰۳۹	۰.۳۹۱۸۸۷
۵	۰.۹۹۹۷۰۶	-۰.۲۹۲۵۳	۰.۰۳۶۳۴۷	۱.۰۳۶۰۵۳

¹ Specific Factor

۰.۹۰۵۱۸۳	-۰.۰۳۵۰۱	۰.۳۳۸۵۳۹	۰.۹۴۰۱۹۶	۶
۰.۹۵۹۲۶۶	۰.۰۰۳۸۸۳	۰.۰۰۶۱۳۱	۰.۹۵۵۳۸۳	۷
۱.۰۰۹۲۳۱	۰.۰۱۸۳۹۴	-۰.۱۳۲۵۷	۰.۹۹۰۸۳۶	۸
۰.۹۵۱۸۲۶	-۰.۰۲۲۱	۰.۲۲۵۲۶۹	۰.۹۷۳۹۲۴	۹
۰.۸۱۵۰۰۷	-۰.۰۵۲۸۲	۰.۴۹۳۹۱۴	۰.۸۶۷۸۲۶	۱۰
-۰.۱۵۵۹۹	-۰.۱۱۲۳۲	۰.۱۲۸۷۲۵	-۰.۰۴۳۶۷	۱۱
۱.۰۰۹۲۳۱	۰.۰۱۸۳۹۴	-۰.۱۳۲۵۷	۰.۹۹۰۸۳۶	۱۲
۰.۹۹۹۹۸۹	۰.۰۳۰۹۳۲	-۰.۲۴۴۱۸	۰.۹۶۹۰۵۷	۱۳
۰.۹۶۰۰۸۸	-۰.۰۳۱۸	۰.۰۵۸۵۹	۰.۹۹۱۸۹۳	۱۴
۰.۳۲۰۴۲۱	-۰.۱۰۹۹۶	-۰.۱۰۳۹۴	۰.۴۳۰۳۸۵	۱۵
۱.۰۰۹۴۸۱	۰.۰۱۶۴۲۷	۰.۹۰۷۴۳۲	۰.۹۹۳۰۵۴	۱۶
۰.۹۸۹۴۷۲	۰.۰۳۷۵۸	-۰.۳۰۳۵۵	۰.۹۵۱۸۹۲	۱۷
۰.۷۰۴۰۶۲	-۰.۰۶۸۶۴	۰.۶۳۰۹۸۷	۰.۷۷۲۶۹۷	۱۸
۱.۸۵۵۸۵۲	۰.۸۶۴۳۷	۰.۹۹۲۶۸۳	۰.۹۹۱۴۸۲	۱۹
۰.۹۱۶۳۰۳	-۰.۰۳۲۲۸	۰.۳۱۴۵۶۷	۰.۹۴۸۵۷۸	۲۰
۰.۹۷۵۷۸۵	-۰.۰۱۳۱۷	۰.۱۴۶۷۲۸	۰.۹۸۸۹۵۶	۲۱

(ماخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۵).

از مجموع امتیاز تعلق یافته به سه اصل خدماتی بیانگر آن است که مقدار ۵/۱۹ آن به شرایط اقتصادی، مقدار ۵/۵۸ آن به شرایط اجتماعی و مقدار ۶/۷۷ آن نیز متعلق به شرایط کالبدی می باشد. بنابراین بالاترین امتیاز این بخش متعلق به شرایط کالبدی می باشد.

شکل ۲- مجموع امتیاز تعلق یافته به هریک از خدمات شهری ایلام. (ماخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۵).

جدول (۸) بار عاملی روی نواحی ۱۴ گانه مورد بررسی را نشان می دهد.

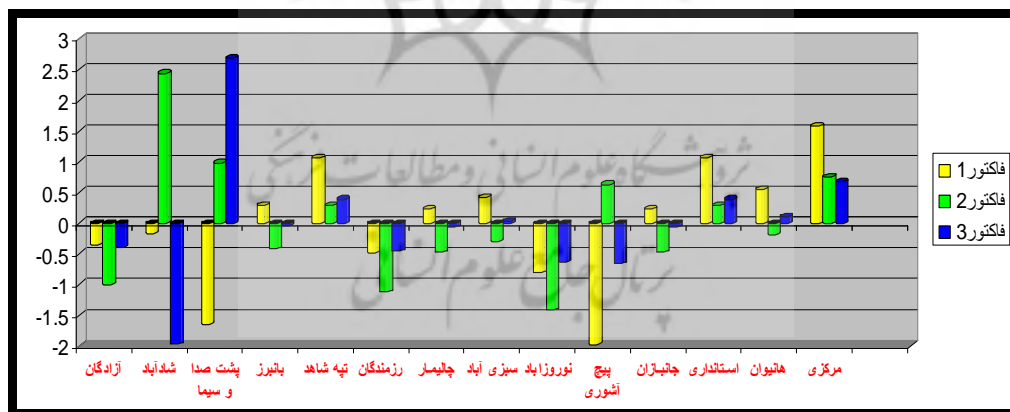
جدول ۸- بار عاملی روی نواحی مورد مطالعه با چرخش کواریماکس

جمع کلی	۳	۲	۱	نواحی	عوامل
-۱.۷۴	-۰.۳۸۷	-۱	-۰.۳۵	آزادگان	
۰.۳۰۶	-۱.۹۶۴	۲.۴۳۷	-۰.۱۷	شادآباد	
۲.۰۲۲	۲.۶۸	۰.۹۸۱	-۱.۶۴	پشت صدا و سیما	

۰.۲۹	-۰.۴۱۶	-۰.۰۳۵	-۰.۱۶	بانبرز
۱.۰۶	۰.۲۸۶	۰.۳۸۸	۱.۷۳۵	تپه شاهد
-۰.۴۸	-۱.۱۱۷	-۰.۴۵۷	-۲.۰۶	رزمندگان
۰.۲۳	-۰.۴۷۵	-۰.۰۷	-۰.۳۱	چالیمار
۰.۴۲	-۰.۲۹۹	۰.۰۳۶	۰.۱۵۶	سیزی آباد
-۰.۸	-۱.۴۰۹	-۰.۶۳۴	-۲.۸۴	نوروزآباد
-۱.۹۷	۰.۶۲۹	-۰.۶۵۳	-۲	پیچ آشوری
۰.۲۳	-۰.۴۷۴	-۰.۰۷	-۰.۳۲	جانبازان
۱.۰۶	۰.۲۸۵	۰.۳۸۹	۱.۷۳۸	استانداری
۰.۵۵	-۰.۱۸۲	۰.۱۰۶	۰.۴۷۲	هانپوان
۱.۵۸	۰.۷۵۳	۰.۶۷	۲.۹۹۹	مرکزی

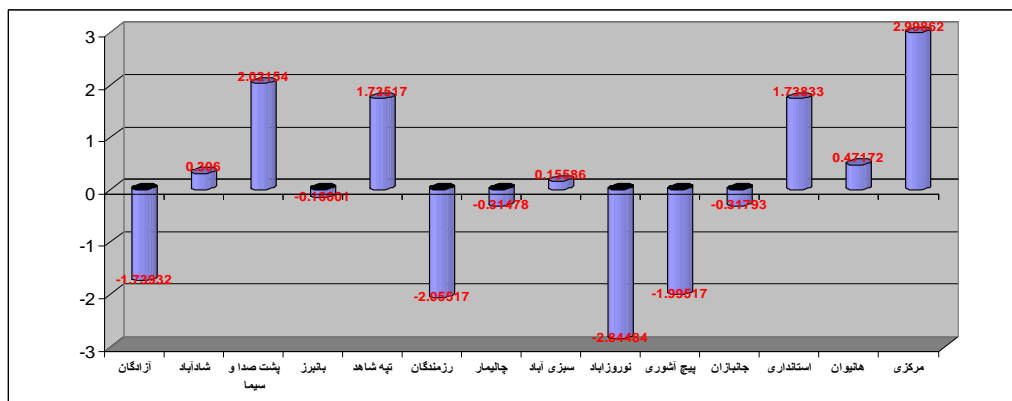
(ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵).

بر اساس جدول فوق مشاهده می‌گردد که در بین نواحی، ناحیه ۱ در عامل اول (دسترسی آسان به خدمات اولیه یک محله همچون نانواپی، مغازه و ... جهت کاهش هزینه برای تمامی ساکنین مهیا شده است)، دارای بیشترین بار و ناحیه پیچ آشوری کمترین بار را در این عامل به خود اختصاص داده‌اند. ناحیه شادآباد در عامل دوم (رشد کالبدی-مسکونی محله از سطح متعادل برخوردار می‌باشد)، بیشترین بار و ناحیه نوروزآباد کمترین بار را در این گزینه به خود گرفته‌اند. در عامل سوم (قیمت زمین برای دستیابی تمام افراد محله جهت مسکن مناسب فراهم شده است)، ناحیه پشت صدا و سیما دارای بیشترین بار و ناحیه شادآباد کمترین بار را به خود اختصاص داده‌اند.

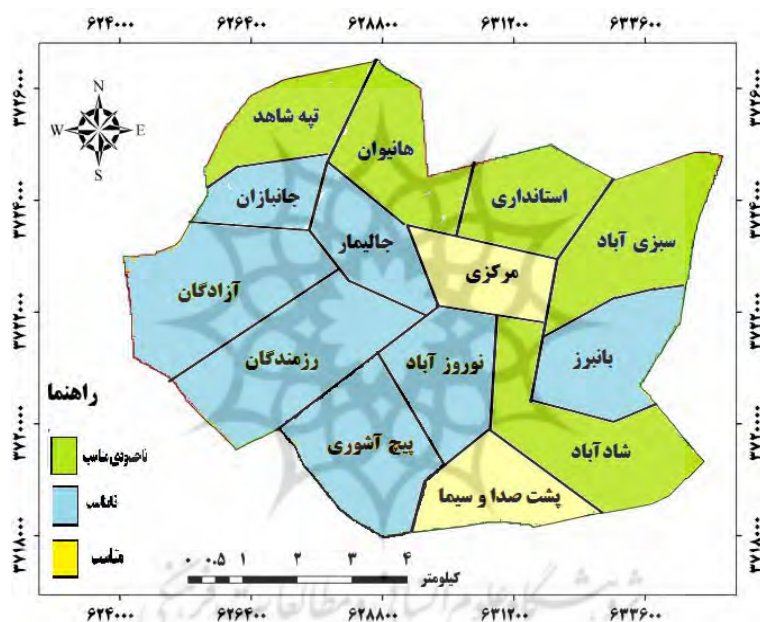

شکل ۳- بار عاملی هر یک از فاکتورها در ۱۴ ناحیه شهر ایلام. (ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵).

به طور کلی از مجموع بارها مشاهده می‌گردد که ناحیه مرکزی دارای بیشترین امتیاز و ناحیه نوروزآباد دارای کمترین امتیاز می‌باشد.

شکل ۴- میزان بار عاملی کلی روی نواحی. (ماخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۵).

شکل ۵- میزان بار عاملی کلی روی نواحی شهر ایلام. (ماخذ: یافته های پژوهش، ۱۳۹۵).

روش تحلیل فاصله‌ای

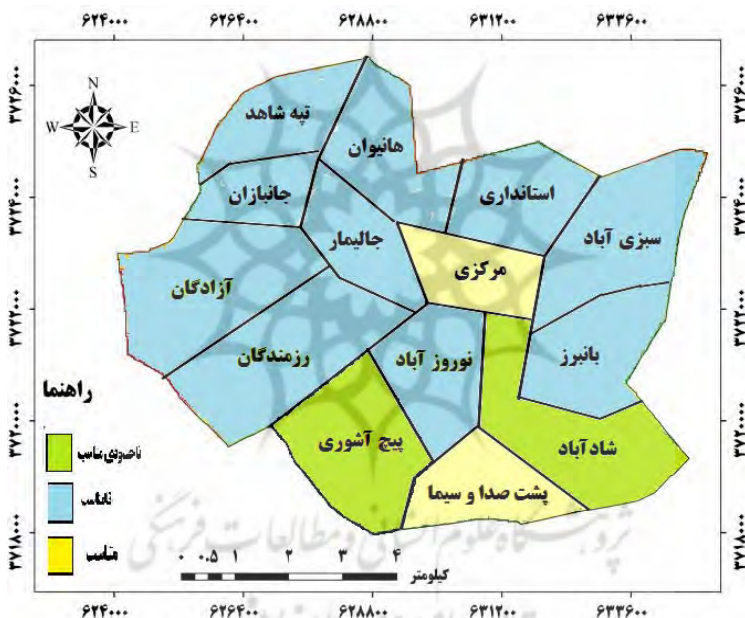
در روش فاصله‌ای گروه بندی پارامترها بر اساس فاصله بین آنها انجام می گیرد. یعنی مشاهدات یا اجزایی که از همدیگر فاصله کمتری دارند در یک گروه قرار می گیرند.

« از روش تحلیل خوشه ای به منظور کاهش ابعاد متغیرها به طور گسترده استفاده می شود. ارزش واقعی این روش زمانی مشخص می گردد که بخواهیم ماتریس بزرگی از داده ها را مورد پردازش قرار دهیم» (Yarnal, 1993: 75). در این گروه بندی موضوعات درون گروه شباهت زیادی با همدیگر داشته، اما تفاوت قابل توجهی با گروه دیگر دارند (کلانتری، ۱۳۸۹: ۳۲۹). مراحل ناحیه بندی با استفاده از روش تحلیل خوشه ای شامل موارد زیر می باشد.

- تهیه ماتریس خام داده ها.
- تعیین نمره عاملی هر ایستگاه با استفاده از تحلیل عاملی.
- ادغام گروه ها به روش کمترین واریانس (روش وارد) و تعیین گروه بندی نهایی.
- ترسیم دندوگرام که حاصل ادغام گروه ها در چندین مرحله است هر قدر مقدار همبستگی داخلی بین متغیرها نزدیک تر باشد، تعداد عامل های پدید آمده، کمتر خواهد بود.

برای تعیین فاصله خوشه‌ها از روش وارد استفاده شده است. فرآیند خوشه‌بندی تمام مشاهدات را به تناسب اندازه فاصله آنها گروه‌بندی می‌کند. بدین صورت که ابتدا مشاهدات نزدیک با هم و در مرحله بعد خوشه‌های نزدیکتر بعدی با هم ادغام می‌شوند. در آغاز فرآیند خوشه‌بندی به تعداد مشاهدات، خوشه وجود دارد و در آخرین مرحله همه مشاهدات در یک خوشه جمع می‌شوند (یارنال^۲، ۱۹۹۳: ۱۷۵).

بر اساس درخت خوشه‌بندی نواحی مورد مطالعه، نواحی (تپه شاهد، استانداری، پشت صدا و سیما، چالیمار، جانبازان، بانبرز، سبزی آباد، هانیوان، آزادگان، رزمندگان و نوروزآباد) در یک خوشه واقع شده‌اند و نواحی (شادآباد و پیچ آشوری) به تنهایی در یک خوشه جداگانه واقع شده‌اند. ناحیه مرکزی به تنهایی در یک خوشه واقع شده است. وزن بالای عامل اول در مناطق خوشه اول سبب جدایی آنها از سایر مناطق شده است. در ناحیه مرکزی وزن بالای عامل اول سبب منفک شدن آن از نواحی دیگر شده است. وزن بالای عامل دوم در ناحیه شادآباد و پیچ آشوری باعث جدایی آن از نواحی دیگر شده است. در نواحی خوشه بار بالای عامل سوم سبب جداسازی آن از دیگر نواحی شده است.

شکل ۶- سطح بندی خوشه در نواحی شهر ایلام (ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵).

جدول ۶- مقایسه نتایج حاصل از تحلیل خوشه‌ای و عاملی

شرایط	تحلیل‌ها	تحلیل عاملی	تحلیل خوشه‌ای
مناسب		مرکزی، پشت صدا و سیما	مرکزی
تا حدودی مناسب		تپه شاهد، استانداری، سبزی آباد، هانیوان، شادآباد	شادآباد و پیچ آشوری
نامناسب		پیچ آشوری، جانبازان، چالیمار، نوروزآباد، آزادگان، رزمندگان، بانبرز	تپه شاه، استانداری، پشت صدا و سیما، چالیمار، جانبازان، بانبرز، سبزی آباد، هانیوان، آزادگان، رزمندگان و نوروزآباد

(ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵)

نتایج

نتایج حاصل از گزینه های مختلف بیانگر این مطلب می باشد که در بین سه شاخص خدمات شهری در بین محلات شهر ایلام، شاخص کالبدی نسبت به دیگر شرایط در موقعیت بهتری قرار داشته و پس از آن شاخص اقتصادی و در نهایت شاخص اجتماعی قرار گرفته است. البته این موارد بدین معنا نیست که وضعیت شاخص کالبدی در جایگاه مناسبی قرار دارد، بلکه امتیاز تعلق گرفته در این گزینه نیز در حد متوسط بوده و فراتر از آن نرفته است و گزینه های اقتصادی و به خصوص شرایط اجتماعی در جایگاه مناسبی قرار ندارد. شرایط اجتماعی و توسعه آن در هر جامعه ای به عنوان زیربنای کلیه امور قرار دارد و بهبود آن می توان بهبود پایدار دیگر شرایط را نیز در پی داشته باشد. بنابراین در شهر ایلام نیز جهت توسعه پایدار شهری و از طرفی توسعه خدمات پایدار آن باید در مباحث اجتماعی برنامه ریزی بهینه تری صورت پذیرد تا بتوان توسعه پایدار شهری را نوید داد. نتایج بیانگر آن است که نواحی مختلف شهر ایلام به لحاظ خدمات شهری متفاوت می باشند که در جدول (۶) اشاره شده است.

بر اساس نتایج مقایسه ای از دو روش مشخص می گردد که ناحیه مرکزی در بهترین شرایط، ناحیه شادآباد در شرایط تا حدودی مناسب و نواحی (جانبازان، چالیمار، نوروزآباد، آزادگان، رزمندگان، بانبرز) در شرایط نامناسب قرار دارند.

پیشنهادها

پیشنهادهای کلان

- کنترل گسترش افقی شهر و تاکید بر توسعه های میان افزا؛
- تعریف و مدیریت دقیق خدمات فرامحله چون مدارس راهنمایی، دبیرستان، مراکز آموزشی با توجه به تفاوت های فرهنگی و هویتی محلات شهر ناشی از بافت ترکیبی شهر؛
- نحوه خدمات رسانی به نواحی گوناگون شهر باید بر اساس معیارهای انسانی، از قبیل نیاز، استحقاق و اولویت پایه ریزی شود؛
- اعمال سیاست لازم در جهت کنترل مهاجرت های بی رویه به شهر به ویژه مهاجرت های روستا- شهری و مناطق عشایری به شهر.

پیشنهادات میانی

- مدیریت یکپارچه شهری به ویژه در مورد خدمات شهری یعنی عدالت در ارائه و ایجاد خدمات شهری با توجه به نیازهای جمعیتی هر محله؛
- استفاده از زمین های بایر موجود در تمام محله ها برای رفع کمبودهای خدماتی؛
- توجه بیشتر به سیما و منظر و مبلمان شهری به ویژه در محلات طبقات کم درآمد؛
- تقویت سیستم حمل و نقل عمومی با توجه به وضعیت معیشتی ساکنین که اغلب در سطح ضعیف و متوسط قرار دارند؛

پیشنهادات عملیاتی

- رفع مشکل آسفالت معابر به ویژه در محلات چالیمار، جانبازان و بانبرز؛
- بهبود نظافت شهری به ویژه در محلات هانیوان، آزادگان، رزمندگان و نوروزآباد؛
- ایجاد و تقویت زیرساخت های خدماتی و رفاهی در محلات تپه شاه، استانداری، پشت صدا و سیما و چالیمار؛
- توسعه و گسترش مراکز تفریحی و فضاهای سبز شهری در قالب پارک های محله ای در محلات پیچ آشوری، جانبازان و چالیمار.

References:

- اجزاء شکوهی، محمد؛ علیزاده، زینب؛ باخزری، محمد (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی توزیع فضایی کاربریهای شهری جهت تامین عدالت فضایی شهر (با تاکید بر کاربریهای بهداشتی درمانی). مجموعه مقالات هفتمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران (جغرافیای سیاسی شهر).
- اطهاری، کمال؛ (۱۳۸۱). عدالت در فضا. مجله هفت شهر (سازمان عمران و بهسازی شهری تهران)، سال ۳، شماره ۹ و ۱۰،
- اکبری، طیبه؛ حسین زاده، جعفر؛ شیری، اردشیر (۱۳۹۵). بررسی مطلوبیت فضاهای گذران اوقات فراغت شهروندان ایلام (مطالعه موردی: فضاهای سبز شهری). فرهنگ ایلام، صص ۳۹-۲۵.
- اسماعیل زاده، حسن؛ افضل‌گروه، زهرا (۱۳۹۴). استراتژی بهینه تحقق عدالت فضایی پراکنش جمعیت و خدمات شهری با استفاده از مدل ترکیبی (مطالعه موردی: شهر بناب). فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری، سال ۳، شماره ۱۱، صص ۵۲-۲۵.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ فرهودی، رحمت‌الله؛ محمدپور جابری، مرتضی (۱۳۷۸). تحلیل نابرابری اجتماعی در برخورداری از کاربری های خدمات شهری مطالعه موردی: شهر اسفراین. انتشارات پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۶۵، صص ۷۱-۸۵.
- رستمی، مسلم؛ شاعلی، جعفر (۱۳۸۸). تحلیل توزیع فضایی خدمات شهری در شهر کرمانشاه. فصلنامه چشم انداز جغرافیایی، سال ۴، شماره ۹، صص ۷۸-۵۲.
- رضویان، محمدتقی؛ بیرامزاده، حبیب (۱۳۸۷). عملکرد مدیریت شهرهای کوچک در برنامه ریزی کاربری اراضی (مطالعه موردی: شهر بناب). پژوهش های جغرافیایی، شماره ۶۳، صص ۱۷۱-۱۱۴.
- زیویار، پروانه؛ الماسی مفیدی، حسین (۱۳۹۴). تحلیل و بررسی ابعاد توزیع خدمات شهری از منظر عدالت فضایی با تاکید بر شهرهای عدالت محور. مجموعه مقالات اولین همایش پژوهش های کاربردی در علوم جغرافیایی.
- زنگی آبادی، علی؛ باقری کشکولی، علی؛ تبریزی، نازنین (۱۳۹۴). تحلیلی بر توزیع فضایی جمعیت و خدمات شهری با تاکید بر عدالت اجتماعی و نابرابری های شهری (مطالعه موردی: محلات شهر فیروزآباد فارس). جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، دوره ۲۶، شماره ۲ (پیاپی ۵۸)، صص ۲۱۴-۱۹۱.
- سالنامه آماری استان ایلام (۱۳۹۵). معاونت برنامه ریزی استان ایلام.
- ستاوند، محمد هادی؛ حاجی زاده، فاضل؛ یغفوری، حسین (۱۳۹۸). واکاوی فضایی مناطق شهری شیراز از منظر عدالت اجتماعی با تاکید بر خدمات عمومی. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال ۱۹، شماره ۵۲، صص ۱۹۲-۱۷۱.
- شریفی، عبدالنبی (۱۳۸۵). عدالت اجتماعی و شهر، تحلیلی بر نابرابری های منطقه ای در شهر اهواز. رساله دکتری جغرافیا گرایش برنامه‌ریزی شهری، استاد راهنما: حسین حاتمی‌نژاد، دانشگاه تهران.

ضرابی، اصغر؛ صابری، حمید (۱۳۸۹). **راهنمای استراتژی‌های توسعه شهری بهبود عملکرد شهر**. اصفهان: دانشگاه اصفهان، چاپ اول.

علیچانی، بهلول (۱۳۸۱). **اقلیم شناسی سینوپتیک**. چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.

علیپور، عباس؛ علیپور، احسان؛ علیزاده، مهدی (۱۳۹۷). **تحلیل عدالت فضایی در سکونت گاه های کویری با تاکید بر خدمات عمومی شهری (مطالعه موردی استان سیستان و بلوچستان)**. فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال ۷، شماره ۲۶، صص ۷۱-۸۶.

غنی نژاد، موسی (۱۳۸۰). **عدالت، عدالت اجتماعی و اقتصاد**. بازتاب اندیشه، شماره ۱۵، صص ۶۶-۱.

قراخانلو، آرمان؛ موسوی، میرسعید (۱۳۹۵). **بررسی و رتبه بندی میزان برخورداری مناطق دوگانه ی شهرداری تبریز از لحاظ شاخص های خدمات شهری**. مجموعه مقالات سومین کنگره علمی پژوهشی افق های نوین در حوزه مهندسی عمران، معماری، فرهنگ و مدیریت شهری ایران.

کلانتری، محسن؛ حیدریان، مسعود؛ محمودی، عاطفه؛ (۱۳۸۹). **ایمن سازی فضای کالبدی شهرها در برابر بزهکاری با استفاده از راهبردهای پیشگیری جرم با طراحی محیطی**. فصلنامه دانش انتظامی، شماره چهل و هشتم، صص ۷۴-۵۱.

محمدی، جمال؛ محمدی ده چشمه، مصطفی؛ ابافت یگانه، منصور (۱۳۸۶). **ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه سازی استفاده شهروندان از آن در شهر کرد**. فصلنامه محیط شناسی، دانشگاه تهران، دوره ۳۳، شماره ۴۴، صص ۹۵-۱۰۴.

موحد، علی؛ تولایی، سیمین؛ کمانرودی، موسی؛ تابعی، نادر (۱۳۹۳). **تحلیل نابرابری های فضایی توزیع خدمات در سطح محلات منطقه نشن تهران**. نشریه آمایش سرزمین. مقاله ۳، دوره ۶، شماره ۱.

مینایی، فهیمه؛ صدیقی، ابوالفضل؛ اکبری، مهناز؛ حسینی، معصومه (۱۳۹۳). **تاثیر توزیع خدمات شهری بر توسعه پایدار نمونه مورد مطالعه: شهرستان های استان خراسان جنوبی**. مجموعه مقالات دومین همایش ملی پژوهش های کاربردی در جغرافیا و گردشگری.

نیک پور، عامر؛ ملکشاهی، غلامرضا؛ رزقی، فاطمه؛ (۱۳۹۴). **بررسی و تحلیل فضایی نابرابری های اجتماعی در مناطق شهری با رویکرد شهر متراکم مطالعه موردی: شهر بابل**. فصلنامه مطالعات شهری، شماره ۱۶، صص ۳۸-۲۷.

نظم فر، حسین؛ فضلی، رحیمه؛ (۱۳۹۳). **ارزیابی توزیع خدمات عمومی از منظر عدالت فضایی در محلات منطقه ۲ شهر اردبیل**. مجموعه مقالات اولین همایش علوم جغرافیایی ایران.

هاروی، دیوید؛ (۱۳۷۹). **عدالت اجتماعی و شهر**. ترجمه فرخ حسامیان و همکاران. شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، تهران.

یغفوری، حسین؛ قاسمی، سجاد؛ قاسمی، نرگس (۱۳۹۶). **بررسی عدالت فضایی در توزیع خدمات، با تاکید بر مدیریت شهری مطالعه موردی: محلات منطقه ۱۹ تهران**. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۳۲، شماره سوم، شماره پیاپی ۱۲۶، صص ۱۱۴-۱۲۸.

Florida, R (2004). *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure*. Community and Everyday Life (Paperback), *Basic Books*, New York.

Hall, P (1992). *Urban and Regional Planning*. Routledge, London.

Robin, S. de Graaf, greet P.M.R. Dewalf. (2010). *Applying the lessons if Strategic urban planning learned in the Developing World to the Netherlands: A Case study of three Industrial Area development projects*. Habitat International. Vol.34, No.4.

Steinberg, F (2005). *Strategic urban planning in Latin America: Experience of Building and Managing*.

Yarnal, B (1993). *Synoptic climatology in environmental analysis*. Belhaven Press, London, UK, 195pp.

